

כח כחו בכל התורה

יצחק צולטאן

כח כחו לגבי צרורות

סוגיא דצרורות

סוגיא דכלב שנטל חררה

כח כחו במגע עכו"ם

כח כחו בשבת

כח כחו ברציחה

כח כחו ברציחה בשוגג

כח כחו ברציחה במזיד

כח שני

כח כחו לקידוש מי חטאת

כח כחו לענין שחיטה

חילוקים בין נזיקין לרציחה

כח כחו לגבי צרורות

סוגיא דצרורות

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

בעי רב אשי: כח כחו, לסומכוס, ככחו דמי או לא? מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו, או דלמא לא גמיר הלכה כלל? תיקו.

רא"ש מסכת בבא קמא פרק ב

רב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא משום דלסומכוס מבעיא ליה ולית הלכתא כוותיה ולי נראה דיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך בעייתו משמע דפשיטא ליה כח כחו ככחו דמי לכ"ע ולרבנן משלם על כח כחו חצי נזק כמו על כחו ומבעיא ליה אי סומכוס גמר הלכתא דצרורות לכח כחו לחצי נזק כמו לרבנן כחו או דלמא לא גמר הלכתא כלל ואף על כח כחו משלם נזק שלם אבל הא לא מבעיא ליה אי גמר הלכתא ומוקי לה בכח כחו ולחייב חצי נזק ואע"ג דמן הדין פטור דכח כחו לאו כגופו דמי דבהא ליכא לאיסתפוקי דפשיטא דהלכתא לגרועי תשלומין אתא ולא לחייב במקום שראוי לפטור ומשום הכי לא קאמר לעיל (דף יז ב): לא דכ"ע כחו לאו כגופו דמי וחצי נזק צרורות הלכתא גמירא לה דמשלם חצי נזק משום דפשיטא ליה דהלכתא לגרועי אתא כדאמרין גבי סוכה אתאי הלכתא וגרעתא לשלישית ואוקימתא אטפח (סוכה דף ו ב) וקרוב לענין זה מצאתי בפ"י הר"ז הלוי ז"ל ובשמעתין דכלב שנטל חררה (לקמן דף כא ב) לא פ"י התוס' כן

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

בעי רב אשי כח כחו לסומכוס וכו'. אבל לרבנן דסומכוס דאית להו הלכתא דצרורות חצי נזק פשיטא ליה לרב אשי דאין חילוק בין כח אחד לכחות הרבה דהכל חצי נזק אבל לסומכוס דלית ליה הלכתא דצרורות חצי נזק אלא סבירא ליה צרורות נזק שלם מבעיא דילמא מוקי לה להלכתא דחצי נזק בכח כחו או לא. גליון.

שו"ת הריב"ש סימן שעה

ומה שתרצת בבעיא של כח כחו / מסכת ב"ק / (י"ט) אמאי בעי לה אליבא דסומכו' ולא בעי לה אליבא דרבנן, ואמרת אליבא דרבנן פשיטא ליה דלאו ככחו דמי ופטור לגמרי. והא דמסקא ליה אליבא דסומכוס היינו כדי לקיים ההלכה כדמסיים ואזיל וכו'. זה אינו, דאי כח כחו מדינא פטור לגמרי אלא דמסקא ליה לסומכו' כדי לקיים ההלכה א"כ הכי הוה ליה למבעי לסומכוס אי לאו ככחו ופטור לגמרי כרבנן, או חייב מחצה כדי לקיים ההלכה. ועוד דא"כ הלכה אתיא לחיובי טפי מדינא לסומכוס. והא ליתא דחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה דממונא הוא. אלא דגרעיה לחיובא מפני שאינו מזיק בגופו. ועוד דלעיל / מסכת ב"ק / (י"ז): אמר רבא לעולם כגופו דמי ונזק צרורות הלכתא גמירי לה. ולמה ליה למימר כגופו דמי, אלא לימא סתמא חצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה, אלא על כרחך משום דהלכת' לפטורא אתא ולא לחיוב'. אבל אנחנו מתרצין בהפך. דפשיטא ליה דלרבנן כי היכא דכחו כגופו מדינא, הכי נמי כח כחו ככחו, ומן הדין חייב נזק שלם. דאתאי הלכתא וגרע חצי נזק לכל מה שאינו גופו ממש, וכח כחו ככחו. אבל לסומכו' דלית לי' הלכתא לכחו וכחו נמי נזק שלם מבעי ליה דלמא ס"ל דכח כחו חצי נזק כדי לקיומי הלכתא לכח כחו

נחלת דוד מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

מיהו בעיקר ראייתו אינו מוכרח כל כך, דהא דלא קאמר הש"ס דכו"ע לאו כגופו דמי, לא משום דלא מסתבר ליה להש"ס למימר דהלכתא לאוסופי אתי, רק משום דהוי ס"ל להש"ס לסברא פשוטה טפי למימר דכחו כגופו דמי. גם בעיקר סברתו דלא מסתבר ליה למימר דהלכתא לאוסופי אתיא, הנה אשכחן כה"ג בסוכה (ו, ב) לחד שינויא דמר סבר הילכתא לגרועי אתא ומר סבר הילכתא לאוסופי קאתי. גם מאי דפשיטא ליה להרא"ש מסברא דכח כחו ככחו דמי לכו"ע, הנה לענין חיוב גלות אמרינן במס' מכות (ח, א) דלכו"ע בין לרבי ובין לרבנן כח כחו לאו ככחו דמי, אלא דפליגי במן העץ המתבקע דמר סבר דהוי כחו ומר סבר דהוי כח כחו, וא"כ מנ"ל דלענין נזקין יהיה שוה כח כחו לכחו דמנ"ל לפלוגי ביניהו וצ"ע. ודעת התוס' יתבאר אי"ה לקמן, מיהו פשטא דלישנא דתלמודא ודאי משמע כהרא"ש מדלא קאמר או דילמא לא גמיר הילכתא כלל ופטור משום דלאו ככחו דמי ודו"ק.

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף כב עמוד א (וכ"כ תר"פ, ותלמיד ר"ת, ותלמיד רשב"א ורא"ש)

ולר' יוחנן דאוקימנא בדאנחה אנוחה ה"ה דהוה מצי לאוקמי בדאדיי אדויי ועל כל הגדיש חצי נזק, ובהכין הוה מיפרשא מתני' טפי שפיר מדמקתני על החררה נזק שלם ועל הגדיש חצי נזק משמע שאין משלם כלל על הגדיש אלא חצי נזק ואלו השתא דאוקימנא בדאנחה אנוחי אצטריך לחלק בגדיש עצמו על מקום הגחלת נזק שלם ועל שאר הגדיש חצי נזק, אלא מסתברא דמשום דאוקימנא אליבא דר"ל דוקא באדייה אדויי כדאמרן אמר בדר' יוחנן דאפשר לפרושי מתניתין אפילו בדאנחה אנוחי וה"ה וכ"ש באדייה אדויי.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף כב עמוד א

תנן: הכלב שנטל חררה כו'; בשלמא למ"ד אשו משום חציו, חציו דכלב הוא, אלא למ"ד אשו משום ממונו, האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא! אמר לך ריש לקיש: הכא במאי עסקינן - דאדייה אדויי, דעל חררה משלם נזק שלם, ועל מקום גחלת משלם חצי נזק, ועל גדיש כולה פטור. ורבי יוחנן? דאנחה אנוחי, על חררה ועל מקום גחלת משלם נ"ש, ועל הגדיש משלם חצי נזק

תוספות מסכת בבא קמא דף כב עמוד א

ורבי יוחנן בדאנחה אנוחי - לא מצי למימר באדייה אדויי ועל כל הגדיש ח"נ דאי כח כחו לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור

ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ב (וע' ב"ח שצב)

ואין דעת התו' בעבור שאנו מסופקים לעיל (י"ט ע"א) אי כח כחו ככחו דמי ולא נפשטה. דהא לא בעי לעיל רק לסומכוס. משום דהילכתא אוקמי כח כחו אחצי נזק. אבל לרבנן פשיטא דכח כחו ככחו דמי. אלא הכי פי', דאי כח כחו לאו ככחו דמי אליבא דסומכוס. א"כ על שאר הגדיש פטור. ולעיל (י"ח ע"א) בהא פירקא אמרינן שר' אלעזר חולק על מתניתין, שאמרה על הגדיש חצי נזק. אלא משלם נזק שלם. ומסקינן לעיל שר' אלעזר סובר כסומכוס, דאמר צרורות נזק שלם משלם. ואפי' אם סובר כר' טרפון, דקרן ברשות הניזק נזק שלם משלם. ומשום הכי נזק שלם משלם. מ"מ מוכרח לומר שסבר כסומכוס, כן פירשו לעיל תו' (י"ח ע"ב, ד"ה בין) בהדיא. וא"כ ר"א דסובר כסומכוס. אי כח כחו לאו ככחו דמי היה פוטר על כל הגדיש. וא"כ תפשוט מיניה דכח כחו לסומכוס ככחו דמי. ולכן מוקי באנוחי אנוחי. אבל האמת אפילו לר"י כיון שזרקתה על הגדיש משלם על כל הגדיש חצי נזק.

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יז-יח

כלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש, אם הניחה בגדיש ואכל את החלה והדליק את הגדיש על החלה ועל מקום החררה משלם נזק א שלם ועל שאר הגדיש חצי נזק, ואם היה מגרר את החלה על הגדיש והולך ושורף משלם על החררה נזק שלם ועל מקום הגחלת חצי נזק ועל שאר הגדיש פטור. +/השגת הראב"ד/ כלב שנטל וכו' ועל מקום הגחלת חצי נזק ועל שאר הגדיש פטור. א"א ליתא דצרורות ע"י שינוי מרביע נזק מיהא לא מיפטר. + במה דברים אמורים בששמר בעל הגחלת את אשו וסתם הדלת ובא הכלב וחתר ונטל את החררה מעל האש, אבל אם לא שמר אשו בעל האש חייב על שריפת הגדיש ובעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקומה. +/השגת הראב"ד/ בד"א כששמר בעל הגחלת וכו' אבל אם לא שמר אשו בעל האש חייב. א"א בעל האש נמי חייב. +

מגיד משנה הלכות נזקי ממון פרק ב

ואיני יודע לתרץ ודבריו בנויים על המשנה ובאוקימתא דר"י (דף כ"ב) דאמר אשו משום חציו ומתני' בדאנחה אנוחי בדוקא הוא ואולי שהוא ז"ל סובר שכיון שהניח כלו חציו ושוב אינו מחוייב על הגרירה כיון שלא נשרף הגדיש אלא מחמת הגרירה וצ"ע.

שיטה מקובצת כב.

כתוב בתוספות לא מצי למימר בדאדייה אדויי ועל כל הגדיש חצי נזק דאי כח כחו לאו ככחו וכו'. וקשה הא על כרחיה סבירא ליה כרבנן דמחייבי חצי נזק ואם כח כחו לאו ככחו דמי זה הספק דוקא לסומכוס ולא לרבנן כדפירשתי לעיל. ונראה אם כח כחו לאו ככחו דמי אם כן גם לרבנן כן כי אינו סברא שבכח ראשון חלוק לרבנן יותר ובכח שני יהיה לרבנן חלוק יותר. אבל קשה לוקמה לרבי יוחנן באנחה אנוחי על ידי שנוי ואם כן על כל הגדיש חצי נזק. ונראה דהייתי פושט דאין שנוי. ע"כ לשון תלמידי ה"ר ישראל ז"ל.

כסף משנה הלכות נזקי ממון פרק ב (כ"כ חי' מהר"ם פדואה הל' נז"מ פרק ב)

נראה מדברי ה"ה שהוא מפרש שמ"ש ואם היה מגרר את החררה וכו' מיירי בשהניח החררה תחלה ואח"כ גורר. ואין נ"ל כן אלא שמשעה ראשונה לא הניח אלא היה מגרר והולך מיירי והיינו אדייה אדויי דאמור בגמרא. ובדברי רבינו מבואר כדברי התוס' שכתבו ור"י בדאנחה אנוחי לא מצי למימר בדאדייה אדויי ועל כל הגדיש ח"נ דאי כח כחו לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור עכ"ל. ועל מ"ש בד"א כששמר בעל הגחלת את אשו

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא קמא פרק ב

הנדפס: כשאכל אותה בגדיש והדליק הגדיש באותה הגחלת הנה באוכלו העוגה עושה כדרכו ומשלם נזק שלם ובהדליק את הגדיש משונה ולפיכך ישלם חצי נזק.

קפאח: בזמן שאוכלה בגדיש שורף באותה האש, הרי זה חייב על החררה ועל מקום גחלת נזק שלם, ועל שאר הגדיש חצי נזק כדין הצרורות

שלטי גיבורים מדפי הרי"ף ט: א' ג ובעוז והדר כד. א'

ב

ואפשר דדעת המיי' הוא לומר דכשאינו חייב משום חציו כגון במקום שכלו חציו דאז אינו חייב אלא משום ממונו צריך שיהיה הגחלת ממונו ידיה ולא מאיש אחר כדעת רש"י ד"ה משום ממונו שאכתבנו בסמוך ומשום הכי כשגרר הגחלת על הגדיש ולא הניחה כי אורחיה כלו שם חציו דגחלת במקום שגררה כי לא היה ראוי זה גחלת לילך על הגדיש אלא ברוח מצויה ולא ע"י כלב כי אין דרכו של כלב לילך על הגדיש מלמעלה וכה"ג שינוי הוא שלא היה אפשר לו להוליכה שם אלא ע"י גרירה שמגררה על הגדיש א"כ עד מקום שהיה הגחלת ראוי לילך אילו הלך כדרכה היה משלם נ"ש אבל עתה שהלך ע"י שינוי משלם ח"נ דאע"ג דהוא ע"י שינוי חציו דכלב הן עד מקום שגרירה ושם כלו חציו ידיה דהא אפי' עד שם לא הוי חציו כדרכן אלא חציו בשינוי

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא קמא פרק ב הל' ה

א"ר יוחנן כיני מתניתא שקפצו נפלו לא בדא. כלב שנטל את החררה ריש לקיש אמר במצית את האור על כל שיבולת ושיבולת ר' יוחנן אמר נעשה כזורק את החץ ממקום למקום.

נתיבות ירושלים שם י.

ולפי דבריו י"ל בפשיטות דברי ירושלמי כאן דקאמר במצית את האור על כל שיבולת ושיבולת פי' דר"ל דס"ל אשו משום ממונו א"כ הא דתנן במתני' לבעל הכלב חייב על הגדיש ח"נ מיירי שגרר הכלב את הגחלת בפיו על כל שיבולת ושיבולת וזהו כדאמרין בש"ס דילן דאדייה אדויי לפי' שלטי הגבורים הנ"ל וללא כהפ"מ שפי' שזרק את הגחלת משיבולת לשיבולת דלישנא דמצית את האור לא משמע בזריקה אלא כמ"ש שגררה בפיו ומשלם ח"נ משום דזה הוי שינוי וכמ"ש הש"ג הנ"ל

רבינו חננאל מסכת בבא קמא דף כב עמוד א

ופריק ריש לקיש כגון דאדייה אדויי כלומר לא הגביה את החררה אלא בדרך דידי הובאה אל הגדיש ולא יצתה הגחלת מחזקת בעליה ועל החררה משלם נזק שלם שזה דרכו לחטוף ולאכול ועל מקום הגחלת משלם חצי נזק שמעשה עשה בידיים אבל משונה היא ומשונה בחצר הניזק חצי נזק כרבנן. ועל שאר הגדיש פטור שאינו ממון בעל הכלב

שהרי לא עקר והניח ובעל הגחלת נמי לא מיחייב דהא אוקימנא לקמן בששימר גחלתו והכלב חתר והוציאה. ור' יוחנן אמר אפי' אנהא אנוחי כגון שעקר והניח על החררה ועל מקום גחלת נזק שלם שדרך הכלב לחטוף חררה בגחלת דבוקה ולאכול ועל שאר הגדיש חצי נזק דמשונה היא.

מרכבת המשנה נק"מ פ"ב (וכן פי' הערוך השלחן ס' שצב:ו)

והנכון בכוונת רבנו כיון דאיהו מפרש אדייה אדויי דלא כפי' התוס' שזרק הגחלת דהו"ל הכל צרורות דבדין הוא אליבא דרבי יוחנן [דחייב] על כל הגדיש חצי נזק וכמ"ש התוס' בד"ה ורבי יוחנן, אלא רבנו מפרש כפי' הערוך שהוא מגרר ומשונה הוא ונמצא האי חצי נזק דמשלם על מקום גחלת אין זה מדין צרורות דלאו צרורות הוא אלא דחשיב משונה קרן וכמ"ש רבנו בפי' המשנה וז"ל ובהדליק את הגדיש משונה ולפיכך ישלם חצי נזק ע"כ שפיר י"ל דסובר רבנו דאצרות של קרן פטור לגמרי דעיקר חיוב הקרן מפני שכוונתו להזיק והרי אין השור בעל דעה להבין שתצא אש להדליק כל הגדיש הילכך אינו חייב חצי נזק רק על מקום הגחלת שנתכוון להזיק ופטור על הגדיש לגמרי דדוקא באנה אנוחי דחשיב כי אורחא והוי תולדת שן ורגל הוא דגמירי לן צרורות אבל אין צרורות לקרן.

אבן האזל הלכות נזקי ממון פרק ב הל' יז

ולפי"ז נוכל ליישב ד' הרמב"ם ואפשר שכיון לזה המ"מ דכיון דדין אש של שורו אפי' למ"ד אשו משום חציו אינו פשוט מסברא כמו חציו אלא דעלינו ללמוד זה מדין אש דאדם דכמו דאם עשה אדם אש חייב כאילו הזיק בחציו, כן אם עשתה בהמתו אש חייב כאילו הזיק בחציו, וא"כ לא נוכל ללמוד מאדם אלא על דין ממון, דהיינו שעשה השור כי אורחיה, אבל פלגא נזקא דקיי"ל דקנסא הוא א"כ קנסא מממונא לא ילפינן, ולא נוכל ללמוד שיתחייב חצי נזק קנס ע"י אש של בהמתו ממה דחייבה התורה באש של עצמו ממון, ולכן בפלגא נזקא לא אמרינן אשו משום חציו ונשאר רק משום ממונו דפטור בעל הכלב דהא אש לאו ממון דבעל כלב הוא כמו למ"ד אשו משום ממונו.

אבן האזל הלכות נזקי ממון פרק ב הל' יח

והקשה ע"ז הלח"מ דא"כ מנ"ל להרמב"ם לחלק בין מקום גחלת לשאר הגדיש, אך באמת פי' הכ"מ דחוק. ולא הי' לפני הכ"מ והלח"מ פי' הר"ח ז"ל וז"ל מאן משלם בעל כלב או בעל הגחלת. ופשיטא לן דבעל הכלב משלם מפני שבעל הגחלת שימר גחלתו והכלב חתר והוציאה אורחיה הוא לחתור ולא שינה כי כן דרכו, [מוכח מד' הר"ח דסובר כרש"י דאי לאו סתם דלתות חתורות היה משונה ולא אונס] ואם לא חתר אלא לא שמר בעל הגחלת כראוי חייב בעל הגחלת עכ"ל הר"ח ז"ל בסוגיא דכלב וחררה. ולמעלה בדף כ"ב בסוגיא דגמל טעון פשתן כתב הר"ח ז"ל וז"ל. ואקשינן אהדין פירוקא סיפא דקתני אם הניח חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב ואי במסכסכת אמאי חייב. הגמל

כח כחו במגע עכו"ם

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ס עמוד א

מעצרא זיירא - רב פפי שרי, רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי אסר. בכחו כולי עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי - בכח כחו. איכא דאמרי: בכח כחו כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי - בכחו. הוה עובדא בכח כחו, ואסר רב יעקב מנהר פקוד

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יב הל' א-ב

כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העכו"ם היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו...נטל כלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ שלא שיכשך נאסר שהרי בא היין מכחו, הגביה ולא שיכשך ולא נגע מותר.

בית יוסף יורה דעה סימן קכה:ב

ודע שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה ומשמע לי שהם סוברים דהלכתא כלישנא בתרא ולפיכך לא הוצרכו לכתבו דלמד דכחו אסור כבר כתבוהו לענין מערה יין מכלי אל כלי. ומיהו ממה שכתב הר"ן סוף פרק רבי ישמעאל (כט. ד"ה גרס' בגמ') גבי כל שבזב טמא בגוי עושה יין נסך משמע שסובר הרמב"ן (ס: ד"ה הא דא"ר אשי) שדעת הר"ף לפסוק כלישנא קמא ולפי זה צריך טעם למה השמיט הר"ף הא דמעצרא זיירא

ביאור הגר"א יורה דעה סימן קכה:ו (כ"כ הערוה"ש ס' שצב בנזיקין)

ואם הוא כו'. אבל תוס' שם סד"ה הוה כו' והרא"ש בפסקיו שם והמרדכי והרשב"א וש"פ אוסרין אפילו בהרבה כחות

חידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף ס עמוד א

ואי אמרת דמשום כחו הוא נמשך אין בזה טעם כעיקר דאיהו ענבים קא סחיט ומאליו הוא נמשך מפני שהגת במדרון, אלא אעפ"כ אסרוהו כיון שהוא נמשך מחמת כחו, ונראה שזהו טעמו של רב אשי דשרי אפי' בכחו ללישנא בתרא מפני שאין מגע כחו אלא בענבים דאי לא תימא הכי מוריק אורוקי דהוא כחו מי לית ליה לרב אשי

כח כחו בשבת

חידושי הר"ן מסכת שבת דף עג עמוד ב

גמרא אמר רב פפא האי מאי דשדא פסתא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים. פרש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל. ולא נהיר דאי הכי

הזיק בידים ופריק כשעמדה, ואקשינן כ"ש אם עמדה ומסכסכת ודאי הוא הזיקא דבידים חנוני אמאי חייב עכ"ל...

וכיון שכתבנו דבאש חיובו משום דהוי כמו מזיק ובבור חיובו משום בעל התקלה לכן בבור אפי' דחפו אחר לבור מ"מ לא פקע חיובו של בעל התקלה, אבל באש כיון דחיובו משום דהוי כמו מזיק. וכיון שיש כאן מזיק אחר שהוא מזיק בידים בזה לא חייבתו התורה משום מזיק. ולכן גבי אש כשהגמל הדליק בידים אינו חייב החנוני שהוא בעל האש ובבור כה"ג חייב.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן שצב

כלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש (של בעל החררה טור), אם הניחה בגדיש ואכל את החלה והדליק את הגדיש, על החלה ועל מקום החררה משלם נזק שלם, ועל הגדיש חצי נזק; ואם היה מגרר את החלה על הגדיש והולך ושורף, משלם על החררה נזק שלם, ועל מקום הגחלת חצי נזק, ועל שאר הגדיש פטור. (וי"א דמשלם על כל הגדיש חצי נזק) (טור וב"י בשם הרשב"א).

ביאור הגר"א חושן משפט סימן שצב (כ"כ המהר"ם שי"ף)

וי"א דמשלם כו'. הרא"ש ע"ש אלא שכו' שתוס' לא פי' כן והוא דברי תוס' שם ד"ה ור' יוחנן כו' אבל יש"ש כ' דתוס' כ' כן משום סומכוס דאוקמינן שם י"ח דברי ר"א כסומכוס ודבריו תמוהין דא"כ הל"ל דאי לאו ככחו דמי ח"נ הוא דמשלם וקשה לר"א אבל קושית התוס' אפשר לתרץ כדברי יש"ש (ע"כ)

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן שצ

דרסה על הכלי ברשות הניזק ושברתו, ונפל על כלי אחר ושברו, על הראשון משלם נזק שלם, ועל האחרון משלם חצי נזק. ויש מי שאומר שהוא הדין לכה כחו.

ביאור הגר"א חושן משפט סימן שצ

יש כו'. מדלא איבעיא לרב אשי י"ט א' בכח כחו אלא לסומכוס מ' דלרבנן פשיטא ליה ולא מיבעיא לסומכוס אלא אי גמר הלכה כו' וא"ל דפשיטא ליה דלאו ככחו הוא אלא משום הלכה דהא הלכתא לגרע אתי כמ"ש בפ"ק דסוכה לכל הת' רק לחד תי' אליבא דר"ש וז"ש שם יז' ב' לעולם כגופו כו' ול"ק לעולם לאו כגופו כו'. הרא"ש. וכנ"ל מדקא' שם יח' א' אי סומכוס אימא סיפא כו' מ' דלרבנן ניחא ומסיפא לבד יכול לפשוט. אבל הרמב"ם לא ס"ל כן כמ"ש בס' שצב בש"ע וכ"כ כאן הרא"ש בשם התוס' ועתוס' כ"ב א' ד"ה ור"י כו'

מאי איריא תמרי בוצר וגודר ומוסק ואורה לחייב נמי תרתי אלא דוקא בתמרים הוא דמחייב תרתי לפי שהן באילן כעין אשכל וכשאשכל נתלש מן האילן חייב משום תולש וכשנחבט בקרקע ונפרקין התמרים מן האשכל חייב משום מפרק:

רבינו חננאל מסכת שבת דף קכ עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת ואינו חושש. ואע"פ שהרוח מלבה את האש לייט עלה אביי דחשיב ליה כמבעיר את האש ואי רוח שאינה מצויה היא והוא שמניף ומושבה לא פליגי דאסיר. כי פליגי ברוח מצויה. (רב) [אביי] סבר גזרינן ברוח מצויה אטו רוח שאינה מצויה. ומר סבר לא גזרינן והלכתא כאביי וקאמרינן בגמרא דהכונס צאן לדיר... דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל הכא גרמא בעלמא היא וגרמא בנזקין פטור. ש"מ דכיון דמשוי אורחא אפ"ל לרוח מצויה ללבות ומחשב לכן אסור בשבת דהיינו מלאכת מחשבת [ע' אבני נזר או"ח רל שמוסיף בענין כח אחר מעורב בו התלוי בדעתו]

רא"ש מסכת בבא קמא פרק ו

דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה אע"פ דלא הוי אלא גרמא בעלמא בהכי חייבה תורה כיון דמלאכה זן עיקר עשייתה ע"י רוח

רמב"ם הלכות שבת פרק טו הלכה יח

ביב ששופכין לו מים והן נזחלין והולכין תחת הקרקע ויוצאין לרה"ר, וכן צנור ששופכין על פיו מים והן נזחלין על הכותל ויורדין לרה"ר, אפילו היה אורך הכותל או אורך הדרך שתחת הארץ מאה אמה אסור לשפוך על פי הביב או על פי הצנור מפני שהמים יוצאין מכחו לרה"ר, אלא שופך חוץ לביב והן יורדין לביב [ע' הר צבי ככ]

כח כחו ברציחה

כח כחו ברציחה בשוגג

תלמוד בבלי מסכת מכות דף ח עמוד א

אמר רב פפא: מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי, ואזול תמרי וקטול - באנו למחלוקת דרבי ורבנן. פשיטא! מהו דתימא כח כחו דמי, קמ"ל. אלא כח כחו לרבי היכי משכחת לה? כגון דשדא פיסא ומחיה לגרמא, ואזיל גרמא ומחיה לכבאסא ואתר תמרי, ואזול תמרי וקטול

חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ח עמוד א

אלא כח כחו לרבי היכי משכחת לה וכו'. פירוש לאו קושיא היא דהא לא אשכחן לרבי בשום דוכתא דאמר כלום בכח כחו בענין זה עד דנפרוך היכי משכחת לה, אלא דכיון דאיתיה בעינן לברורי משום דכולי עלמא כח כחו לאו ככחו דמי כדאיתא בפ"ק דב"ק (י"ח א') וכן בפרק הנחנקין (סנהדרין ע"ז ב').

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו הל' טו

היתה אבן בחיקו והכיר בה ושכחה ועמד ונפלה והמיתה גולה, שנ' בשגגה, מכלל שהיתה לו ידיעה. נשמט הברזל מקתו והרג הרי זה גולה, נשמט הברזל מן העץ המתבקע אינו גולה, מפני שאין זה מכחו אלא מכח כחו ונמצא כמו אונס, וכן הזורק אבן לתמר להפיל תמרים ונפלו מן התמרים על תינוק והרגוהו פטור מפני שהן באין מכח כחו, וכן כל כיוצא בזה משאר הסיבות

חידושי ר' שמואל מסכת בבא קמא סימן טז

וצל"ע לפי"ז בדברי הרמב"ם, דלפי מה שבארו הכס"מ והגר"א בדעתו, ס"ל דכח כחו לאו ככחו דמי, ואילו בסופ"ו מהלכות רוצח כשהביא ההלכה דנשמט הברזל מקתו והרג אינו גולה, כתב מפני שאין זה בא מכחו אלא מכח כחו ונמצא כמו אונס, והיה משמע מזה דמצד המעשה אין חסרון וכח כחו נמי חשיב מעשה בידים דידיה, וכל פטורו רק משום דהוא קרוב לאונס, וצ"ע דכיון דלגבי ניזקין דעת הרמב"ם דלאו ככחו דמי, א"כ ה"נ גבי גלות, כמבואר בדברי הריטב"א שמדמה תרוויהו אהדדי. ואשר נראה לומר בזה, ע"פ מה שביאר הגר"ד בברכת שמואל ס' יט, ליישב את מה ששאלוהו, איך הסתפק רבא אם כחו כגופו דמי או לא, והא מקרא מפורש הוא דחייבה התורה גלות היכא דנשל הברזל מן העץ, וחזינן דכחו הוי כגופו לענין חיוב גלות, וא"כ ה"נ לענין ניזקין. ומכח זה ביאר הגר"ד דמה שהסתפק רבא אם כחו כגופו, לא נסתפק אם כחו נחשב כמעשה בידים, דזה ודאי דחשיב מעשה בידים וכדחזינן גבי גלות, אלא שנסתפק רבא אם כחו הוי בכלל המזיק דשור, דאם כחו לאו כגופו אי"ז צורת המזיק דשור...

ולפי"ז י"ל דמה דס"ל להתוס' והרמב"ם דכח כחו לאו ככחו דמי לענין ניזקין ומיפטר לגמרי, אין זה מחמת חסרון מעשה בידים, אלא שכח כחו אי"ז שור המזיק, כי היכי דרבא הסתפק בכחו אי הוי בכלל שור המזיק, ואף דמסיק דלעולם כחו כגופו דמי, מ"מ בכח כחו לא אמרינן דכגופו דמי, ואי"ז בכלל שור המזיק, ולהכי מיפטר לגמרי. וממילא מיושב היטב הא דגבי גלות הוצרך הרמב"ם לבאר הטעם משום דקרוב לאונס הוא, כיון שהרי חזינן שרבא הסתפק אפילו בכחו אי הוי כגופו לענין

אם יש גם כוונה הרי היא גורמת ליחס פעולת המים אליו משא"כ
באינו מתכוין

כח כחו ברציחה במזיד

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ג הל' יב

הזורק צרור בכותל וחזרה האבן לאחוריה והרגה חייב מיתת בית דין,
שמכחו היא באה, וכן אלו שמשחקין בכדור שהתרו בהן והרגו בתוך
ארבע אמות פטורין חוץ לארבע אמות אפילו לסוף מאה אמה חייבין,
והוא שיש בה כדי להמית כמו שביארנו.

תוספות מסכת סנהדרין דף עז עמוד א

ומיהו קשה ההיא דזרק צרור למעלה דבסמוך דמשמע דאי לא
אזלא לצדדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו
וסכינו ומשאו שהניחו בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום
אשו אי בהדי דאזלי קא מזקי כדאיתא בפ"ק דב"ק (ד' ו.) ושמא
אינו מצוי כאן שתפול לתחת ממש ולא תיזיל כלל לצדדין ומיהו
זה ודאי קשה דמשמע דלצדדין נמי לא מיחייב אלא משום כחו
דפריך אי כחו הוא תיזיל לעיל ודוחק לומר כח כחוש הוא וצריך
לומר דהיינו למ"ד אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף
לא.) נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו פסולה ודייק טעמא דנפלה
הא הפילה הוא כשירה כמאן כרבי נתן דלא בעי כוונה קשה
נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חציו אם לא נחלק
בשחיטה ולא מסתבר לחלק כיון דאפילו מיתה גמרינן ממון
אלא נראה דאיתא היא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו ומיהו
קשה דאי לתחת לאו כחו הוא מאי שנא מהא דתנן באלו הן
הגולין (מכות דף ז.) היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו
פטור משום דשלא כדרך ירידתו הוא והשתא תיפוק ליה דלאו
כחו הוא וי"ל דשאני התם דמתוך שמושך למעלה נופל יותר
למרחוק עוד יש לפרש דבכל הני דסוף חמה וצנה וארי לבא
וזרק צרור למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והביאו שם פטור
דדמי לכח כחו ואש נמי שלא המיתה אלא ברוח מצויה פטור
ממיתה אלא דלענין ממון חייב נזק שלם ולא דמי לחצי נזק
צרורות אע"ג דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו
כדמוכח בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כג.) ושם) דמאן דאית ליה
משום חציו אית ליה נמי משום ממונו

חידושי הר"ן סנהדרין עז:

כן כתב הר"ר דוד ז"ל בשם רבותיו בעלי תוספות: ואני אומר
דעיקר תירוץא ליתא שמה שהם אומרים שאין חיוב של נזיקין
אלא בכח ובפועל לא במה שנעשה ממילא אבל רוח מצוי' היא
פועלת ורואין אותה כאלו היא בכח האדם אבל היריד' למטה אין

נזיקין, אע"פ שלגבי גלות ודאי דהוי כגופו כדכתיב בקרא ונשל
הברזל מן העץ, ומשום דלענין נזיקין בעינן שיהא בזה את צורת
המזיק, א"כ ה"נ בכחו כחו אע"ג דלגבי נזיקין אמרינן דלאו
ככחו דמי, מ"מ לענין גלות אכתי היה צריך להתחייב, ורק משום
דקרוב לאונס הוא מיפטר. [אולם הריטב"א שמדמה להו אהדדי,
ע"כ דס"ל דאם כח כחו לאו ככחו דמי, הוא משום חסרון מעשה
בידים, וממילא נזיקין וגלות שוים בזה].

שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן עו

אכן בשו"ע ובטור סי' ש"צ מובא רקדעת הרא"ש דכח כחו הוה
ככחו. חזינן דאין חילוק בין כחו לכח כחו, והאי דמכות ח' הנ"ל
שם מיירי לעניןגלות. וברמב"ם פ"ו מרוצח הל' ט"ו בהביאו דין
הנ"ל דאינו גולה משום שאין זה בא מכחו אלא מכח כחו"ונמצא
כמו אונס", כוונת הרמב"ם בזה, לאו למימר דכח כח לא הוי
ככחו דזה ליתא כהאי דב"ק, רק לעניןגלות פטור כיון שהאדם
לא נהרג רק ע"י השתלשלות הסיבות של כח כחו "ונמצא כמו
אונס" לענין גלות, וכעין זה להדי' בתוס' גיטין ע' ב' ד"ה חיישינן
שמא הרוח בלבלתו, ודוקא בגלות חיישינן להני טעמי
דשמא הרוח בלבלתו או שמא קירב מיתתו אבל במזיד לעולם
חייב, ושמא יש שום דרשה גבי גלות כמו שיש חילוק בין גלות
למיתה... אבל לענין שארי דברים כח כחו הוי ככחו - ואין לו
שום דמיון כלל להאי דכח שני לענין בידקא דמי' דחולין
ט"ז, והסברא מובנת על פי המבואר בתב"ש סימן ז' דבסרנא
דפחרא... וזה הטעם דב"ק לענין כח כחו דאם אבן אחד דוחה
לאבן שניוהב' לג' כל כח הדוחה בא רק מכח של אדם או הבהמה
והוי כחו אבל במים לאחר כח ראשון נתערב כחטבע מרוצת
המים מקרי גורם, ורק כח הא' מקרי כחו. [וכ"מ מהחזון יחזקאל
השמטות מכ"י מכות פ"ב ת"א שמדייק כן מר"מ רוצח וי', וערוה"ש
תכה:נב]

מנחת שלמה ח"א סי' י ד"ה ולכן

ולכן אע"פ שאם אחד מסובב גלגל שקשור למערכה של גלגלים פשוט
הוא שכל הגלגלים שמסתובבים מחמת הכח הראשון של הסיבוב
נחשבים ממש ככחו ולא ככח שני או כח כחו (ועיין "ברב פעלים"
ח"א סי' כ"ה שכתב אחרת וצע"ג) היינו מפני שכולם מסתובבים ממש
מחמת כוחו, משא"כ כאן שהחום עצמו אינו מפעיל תיכף את המנוע כי
אם לאחר שגורם תחלה פעולות שונות, באופן זה שפיר נחשב גרמא.
גם רחש לבי לומר שאף המים הראשונים היוצאים מחמת הסרת
המנוע כיון שאינם הולכים ממש מכוחו יש להם רק "דין" של כוחו,
וא"כ אפשר שדוקא אם גם כוונתו כך אז אומרים שכל מה שנעשה
תיכף ומיד מתיחס אליו וכמאן דעבד ליה בידים דמי, משא"כ במי שלא
ידע כלל מהמים, והסיר דף ויצאו המים הראשונים הסמוכים לדף
והזיקו או הרגו אפשר שנחשב רק גרמא ופטור. קיצורו של דבר שרק

בה פועל כלל אלא מחמת כבדה וכו' דא"כ מאן דכפתיה לחבריה לפני ארי אמאי פטור הא איתיה הארי הפועל האוכל האדם כמו הרוח המצויה המלכה האש וכ"ת דלא דמו אהדדי משום דארי אדעת' דנפשי' קא אכיל ומ"ה פטור אבל הרוח המצוייה הוא בטבע וכיון שהיא בטבע רואין אות' כאלו היה פועל המבעיר האש. א"כ יותר היא בטבע תנועת האבן אלמטה לפי שבכל עת מהעתים תרד למטה אחר שהושלכה למעל' והרבה זמנים יש שאין מנשב שום רוח ואפילו מצויה וכיון שכן יותר ראוי הוא שנאמר שתהיה תנועת האבן למטה פועל האדם כי הוא פועלה בהשליך אותה למעלה יותר מתנועת הרוח המצויה הנעש' בלי שום פעולה. לפיכך אני אומר שאין לדמות נזקי ממון לרוצח לענין חיוב מית' משום דרוצח אקיל רחמנא גביה דלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרוצח וכיון שכן בעינן שיעשה פועל ממש ובריא היזיקיה קודם שיתחיי' מיתה כההיא במאן דכפת' לחבריה ואשקיל עליה בדקא דמיא דבכח ראשון חייב בכח שני פטור משום דלא הוי גיריה אלא בכח ראשון אבל בכח שני אע"ג דבריא היזיקיה כיון דלא עביד מעשה ממש אלא בגרמא פטור ואלו דכוות' לענין נזקין אלו הניח חפצי חבירו בקרקע ואשקיל עליה בדקא דמיא ונאבדו אפילו בכח שני משמע דחייב דכח שני זה בריא הזיק' והוי דינא דגרמי ממש ולא גרע משורף שטרותיו של חבירו דחייב.

כח שני

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף עז עמוד ב

והני מילי בכח ראשון כלומר היכא דמיית מחמת מיא דאתי בכח ראשון כי סלקיה לההוא מדעם דמפסיק בינתיים והיינו מיא דמיעקרו מדוכתייהו בשעת חילוק /סילוק/ הדבר והמפסיק ואינון מיא דמיקרבי לדבר המפסיק אבל מיא דאתו בתר הכי והיינו כח שני פטור דגרמא בעלמא הוא כדפרשינן. ואיכא לפרושי והני מילי בכח ראשון שהמים היורדין בשע' שפינה להן דרך לא עמדו עד שהגיעו לאיש הכפות אבל אם עמדו בדרך מחמת דבר שעיקבן ולסוף נמשכו מאליהן והלכו לאו גירי נינהו כדאמרינן בפרק הבית והעליה (ק"ז א) דכל היכא דתימי מיא והדר אזלי לאו גירי נינהו והני תרי פירושי מעליי נינהו דתרווייהו אליבא דהילכתא סלקי ולא מיחייב עד דמיית מחמת מיא דמיעקרי בשעת מעשה והוא דלא איעכבו באורחא דאע"ג דגרמא לאו הני תרתי מילי קאמר הכא מכל מקום חדא דאמר אמר ואידך אע"ג דלא פירש בהדיא כיון דעל כרחיך דינא לא אצטריך לפרושיה. מיהו פירושא בתרא דייק טפי משום דלפירושא קמא אין לדבר קצבה ותו דכולהו מיא דסמיכי להדדי כחד גופא דמו. ואית דמפרשי והני מילי בכח ראשון כגון שהניחו סמוך לשפת המים והשפה מדרון ובכח ראשון כשפינה להן דרך

לצד זה נפלו עליו דהוי כחו אבל בכח שני שהניחו דחוק /רחוק/ קצת ולא נפלו המים בצאתם מגדותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו עד מקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו. ולא מילתא היא דכיון דקאמרינן דגיריה נינהו מה לי כי מטו לאלתר מ"ל כי מטו לאחר זמן

רש"י מסכת סנהדרין דף עז עמוד ב

בכח ראשון - כשפינה להם דרך לצד זה מיד נפלו עליו דהוי כחו.

אבל בכח שני - שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד בצאתו מגדרותיהן עליו, אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם, גרמא הוא ולא מכחו.

חזון איש ב"ק ב:ט

יש לעיין באשקיל עליה בידקא דמיא כיון שכח ראשון חציו ממש להוי כח שני כרוח מצויה שהרי טבע המים להיות מוגרים למ"ד אשו משום חציו וי"ל דהאי נמי חשיב ככח כחו כיון שלא נגע במים עצמן וחשיב הליכתן כאש של ממונו [עיין במעשה וגרמא בהלכה ד' קז שפליג דיש חציו אף בכח שני ולרש"י רק בד' דברים, ובד' קלד בענין הסרת המונע כל ההמשך נקרא מעשיו וראיה מחץ.] [שלא נגע- ל' היד רמה "מיא דסמיכי להדדי כחד גופא דמו"]

כח כחו לקידוש מי חטאת

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עז עמוד ב

רמינהו: המקדש, ונפל קידוש על ידו או על הצד, ואחר כך נפל לשוקת - פסול! - הכא במאי עסקינן - בשותת

יד רמה עז:

בשותת מעצמו ויורד מידו או מן הצד לשוקת כדרך כל דבר כבד שיוורד למטה מעצמו

מאירי עז:

אם נפל האפר מן הכלי שבו האפר לתוך המים או אפילו נתן הוא האפר על צד הכלי או על ידו ונפל אח"כ האפר מאיליו מצד הכלי או מידו למים שלא מכח התזתו נפסלו

משחקין בכדור וזורק צרור וחזרה לאחוריה דמשמע בפ' אילו הן הנשרפין (עז"ב) דחייב, היינו מעשיו גמור וגירי דיליה. אבל שותה ומגלגל דמסייע המדרון] הו' כחו גרידא. וה"פ, למימר דכוחו הדומה למעשה הו' דמיחייב ורמינהי וכו'. והיינו דמשני בשותה דלא הו' אלא כחו בלא מעשיו גמורה.

רמב"ם הלכות פרה פ"ט ה"ב

המקדש צריך שיתכוון ויתן האפר בידו על המים שנאמר ולקחו לטמא עד שיהיה מתכוין לקידוש ולמילוי ולהזייה, אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים או נטל האפר בידו ודחפו חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואח"כ נפל המים הרי"ז פסול

משאת המלך סימן שפח

ע' ראב"ד שהשיגו וכ"כ הכ"מ שטעמו דמה שאמרו בגיטין (עז ב) לפטור בשחט בו שנים וכו' לא אמרו אלא לענין גלות וכ"כ שם התוס' והריטב"א. אולם יל"ע דנהי דנתרבה לענין גלות שצריך שהוא יעשה את כל הרציחה למה לא יחשב לבלבול הרוח למעשה דידיה... ומהשתא יש לנו לומר דבזרק צרור בכותל וחזר לאחוריו הן אמת שהוכרע דכח כחו כזה חשיב כמו כחו, אינו אלא לענין זה שהמעשה מתיחס אליו כמו כחו, אבל לענין שיחשב כגופו ממש זה לא נאמר אלא בכחו הישיר אבל לא באופן כזה דלענין כגופו חשיב כח כחו כזה לאו כגופו ממש, הלכך לענין מזיד נהרג מתחייב שהרי אין זה דומה לכח כחו כמו זרק צרור בתמר ונפלו תמרים והרגו דזה הו' כח כחו ממש, אבל לענין גופו כל דלא הו' כחו ממש אלא הותז מכח כחו, כח כחו כזה פטור מגלות, ולפי"ז מה דהשמיט הרמב"ם לענין גלות דחייב בדוקא השמיטה שהרי פסק להדיא דפטור אלא דהרי תקשה מהברייתא דתני בשוגג גולין, ולפי"ז דס"ל דמה דאמרו שחט בו שנים וכו' פטור מגלות פליגא אהך ברייתא, וע' שם בראשונים וכן בתוס' כתובות (לג ב) שהק' למה דאמרו דאין גולה מהך דאמרו דחבישה היא לענין גלות ולדעת הרמב"ם הרי פלוגתא ברייתות הם וקצת קשה וצ"ע.

ועד"ז יש לישב גם מה שפסק לענין פרה דפסול בכח כחו כזה, דס"ל דאף התם צריך גופו ממש והרי נתבאר דלענין גופו ממש כח כחו כזה אין חשוב גופו, ועדיפא מזה מצאנו בסוכה (לז א)

כח כחו לענין שחיטה

תלמוד בבלי מסכת חולין דף טז עמוד א

אמר מר: השוחט במוכני - שחיטתו כשרה. והתניא: שחיטתו פסולה! ל"ק: הא בסרנא דפחרא, הא בסרנא דמיא. ואיבעית אימא: הא והא בסרנא דמיא, ולא קשיא: הא בכח ראשון, הא בכח שני

גלגל של אבן או של עץ שהיתה הסכין קבועה בו וסבב אדם את הגלגל ושם צואר העוף או הבהמה כנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל הרי זו כשירה, ואם המים הן המסבבין את הגלגל ושם את הצואר כנגדו בשעה שסבב ונשחט הרי זו פסולה, ואם פטר אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו הרי זו כשרה שהרי מכח אדם בא, במה דברים אמורים בסביבה ראשונה שהיא מכח האדם אבל מסביבה שנייה ולאחריה אינה מכח האדם אלא מכח המים בהילוכן

ערוך השולחן יורה דעה סימן ז ס"ג

הפרמ"ג כתב מטעם כח כחו ע"ש וצ"ע דלענין נזקין וגלות קיי"ל דכחו דמי וע' תב"ש סי' ג' סק"ד [וז"ל "אע"ג דלענין נזקין וגלות ככחו הוא אנו לא ילפינן מהתם להקל דיש לחלק ביניהם כמ"ש הרשב"א בבד"ה די"א"] וא"צ לזה דהטעם כמ"ש דאינו אלא גרמא כמבואר מרש"י שם ד"ה אבל בכח שני

חילוקים בין נזיקין לרציחה

בדק הבית על תורת הבית בית א שער א

עוד כתב בהא דתנן נפלה סכין ושחטה אעפ"י ששחטה [דף יא עמוד א] כדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל, ודייקינן עלה טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מכוין לשחיטה ולא לחתיכה כלל ואפילו מיד שוטה וחרש דלא הו' בן דעת דלא בעינן כונה לשחיטה חולין הוא. וכתב דהיכא דנפלה מידו הרי זה כהפילה הוא, כי היכי דאמרינן לענין נזקין באבן מונחת לו בחזיקו ולא הכיר בה מעולם ונפלה והזיקה שהוא חייב, וכי היכי דאמרינן בפרק השוחט בנדה שנאנסה וטבלה ומוקמינן לה בנפלה מן הגשר וטבלה דמהניא לה טבילה לר' נתן דלא בעי כונה בחולין דכל שנפלה מידו כהפילה הוא דמי ע"כ. ותמנהי על דברי זה החכם ועל ראיותיו מה ענין זו אצל זו גבי נזקין כל היכא דאיהו גרים חייב ואדם מועד לעולם גבי טבילת נדה נמי למאן דאמר דלא בעינן בחולין כונה כלל ובעלה חולין הוא בכלהו גווני מהניא והוא דטבלה אבל בשחיטה אע"ג דלא בעי בה כונה כלל ואפילו לחתיכה הצריכה התורה כח אדם אי זה שיהא ונפלה מידו ממילא פשוט הוא דהכא ליכא כח אדם כלל ולא מהניא כלל ודבר ברור הוא ותו לא מדי.

ערוך השולחן יורה דעה סימן ג ס"ו

ואע"ג דלענין נזקין מקרי זה כח אדם זהו משום דגם גרמי חייב בנזקין דאדם מועד לעולם אבל לא בשחיטה [הרא"ה] וכן מבואר מדברי הרא"ש ע"ש והטור שכתבו ואפילו הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכונה וכו' כשירה כוונתם שלא בכונה

דחייב עליהם משום ממונו, אבל לא לענין שיהיו חציו, דחציו לא הויין כיון דפסק כחו.

מנחת אשר ס' מט

א. הנה ר' יוחנן לא ביאר כלל טעמו אמאי קאמר דהוי כחציו... וכדפרש"י "אשו, השולח את הבערה. משום חציו, חייבו הכתוב וכו'... מצד הסברא מודים ר"י ור"ל דאין לחייב על אש לא מטעם נק"מ שהרי אין בו ממש ולא מטעם חציו דהא לאו מכחו קאזיל... וכל זה דלא כהגר"ח...

ג. למדנו דפשיטא ליה למהרש"א דאף באופן שאין כח אחר של רוח מעורב באש נמי בעינן ילפותא לומר לנו דאשו משום חציו דלא כגר"ח...

ז. "שאע"פ שאשו משום ממונו הוא הרי הוא כמו שהזיק בחציו" (ר"מ יד:טו)... נראה שמה שחייבתו תורה על נזקי אשו מדין זנ"מ גדר חיוב זה הוא שעשאתו תורה כמעביר ממש ומש"ה חייב אף בד' דברים כחובל, אבל יסוד החיוב הוא מחמת אחריות האדם על נזקי ממונו אלא שאופן החיוב הוא כחציו.

בעקבי הצאן ס' טז א' ט

והנחת כל האחרונים הדנים בענין הנ"ל היא דכל הכללים שנאמרו בגמ' לענין שחיטה ורציחה שייבן אף לענין מעשה האדם דכת גברא ומעשה האדם הכל אחד וכן נראית דעת התוס' לב"ק ד ד"ה ואימא דאדם המזיק ע"י מים בכח שני לא מיקרי כחו ואינו חייב בתורת אדם אכן ע"י יו"ד סוס"י ג' שהובאה מחלוקת הרשב"א והראייה בה' הסכין מונח בחיקו ונפלה שלא בכונה דמחמרינן כדעת התוס' לדונו כנפלה מעצמה ופסולה ועיי"ש בבהגר"א סק"ה דאף דלענין נזיקין חייב ככה"ג שאני שחיטה דבעינן כח גברא הרי דס"ל דענין כח גברא אינו זהה עם המושג של מעשה האדם אלא ענין אחר נוסף הוא ודוקא בשחיטה נט"י ורציחה הוא דבעינן שיהא נעשה מכח גברא נוסף על היותו מעשה האדם וכ"ה בחי' הגר"ח הנ"ל להל' שכנים בתחילת ד"ה והנה התוס' שכייה דעת התוס' סנהדרין לחלק בזה וזה דלא כרברי התוס' ב"ק הנ"ל ולפי"ו כבר אפשר לומר דענין ההבדל שבין כח ראשון לכח שני שייך דוקא היכא דבעינן כח גברא אבל בנוגע לעשיית המצות וטוויית חוטי הציצית לשמה י"ל דלזה סגי במעשה האדם ולא בעינן כלל שיהא נעשה מכח גברא וממילא י"ל דלזה סגי אף בכח שני בכדי להקרא מעשה האדם

שחיטה וחתיכה אבל לעולם כוונת זריקה בעינן כדמוכח מסוף דבריהם ע"ש וראיה ברורה לזה מתוספתא [פ"ב הל' ב'] דתניא שם נפלה סכין ושחטה או שדרס עליה ושחטה וכו' נבילה ומטמא במשא עכ"ל ודרס עליה בע"כ דהוה כהאי גוונא שדרס על הסכין וע"י הדריסה נשחטה ופוסל השחיטה [ע"י פר"ח ותב"ש ולא נתברר לי דבריהם והמעייין יראה שכל דברי הראשונים אחת הם אמנם לדינא גם הם הסכימו כן ע"ש ודו"ק]:

תבואות שור ס' ג ס"ק ג

אין לומר דאם כיון שיעמוד ויפול הסכין מעצמו ע"י עמידתו יהיה כשר דהמעייין שם יראה להדיא דלאו מטעם כוונה אתא עלה כי אם מטעם דאין זה כחו ואלו היה כשר במתכוון לכך היה כשר להרשב"א אפי' בלא כוונה דאיהו לא בעי שום כוונה בעולם... דלא מהני כוונתו כלל כיון דאינו מכחו [ע"ע רמב"ם שחיטה ב:יא וז"ל אין שחיטת החולין צריכה כוונה אלא אפילו שחט כמתעסק... הרי זו כשירה] [כח כח כחו למקוה ע' שו"ת הוד יוסף ס' ע ושו"ת דבר משה יו"ד כד מחמיר, וכן בניזיקין ערוה"ש שצ:ה פשוט לו להחמיר וביי"נ ש"ע קכה:ב מקיל וגר"א מחמיר]

גר"ח הל' שכנים פי"א ה"א

ואשר ע"כ נראה בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דאשו משום חציו לאו דגזירת הכתוב הוא באש לחייבו משום חצו, דאם נימא כן הרי היה צריך להיות הדין כן רק בממון דהתם איכא חך גזירת הכתוב, משא"כ בנפשות דליכא קרא על זה פשיטא דלא הוי חציו, אלא הא דהוי חציו, היינו משום דבאמת הדבר כן דאשו הוי חציו ממש והולכת מכחו, ועל כן שפיר חייב גם בנפשות כיון דהויא כחו ממש, והא דאצטריך למילפה מקרא, הוא משום דכח אחר מעורב בה, והוי אמרינן דפטור, ובזה הוא דגלי לן קרא דגם היכא דכח אחר מעורב בו ג"כ חייב והוי ליה כחו ממש, וזהו הגזירת הכתוב דאשו משום חציו, אשר לפי זה י"ל גם בנפשות חך דינא דחייב משום חציו, כיון דהוי כעין גילוי מילתא דגם בכח אחר מעורב בו ג"כ הוי כחו, משא"כ בכח שני, ובאבנו סכינא ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דפסק כחו ואין שם כחו כלל, אז אין בהם חיובא דחציו, ורק משום ממונו לבד הוא דחייב עלייהו, דאין חציו אלא בבא מכחו וכמו שכתבנו, ובנפשות פשיטא דמיפטר עלייהו כיון דגם בממונות לא הויין חציו, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דכל היכא דפסק כחו מיפטר בנפשות, וממילא דפשוט בנפלה סכין מידו ושחטה דפסול, כיון דלא חשיבא חציו ואין כאן כח גברא כלל, וכמו שנתבאר. ונראה דהסוגיא דסנהדרין מרעית כן כמו שביארנו, דדוחק לומר דכל הסוגיא אתיא כמ"ד אשו משום ממונו, ולפי מה דקי"ל אשו משום חציו היא דלא כהלכתא, אלא ודאי כמו שכתבנו, דאין חציו אלא בבא מכחו, ובפסק כחו שוב לא הוי חציו. ולפי המבואר הא נמצא, דהא דאמרינן בגמ' דאבנו סכינא ומשאו הויין תולדה דאש, קאי על חך דינא דאש דכלו לו חציו דחייב משום ממונו, וכמבואר בב"ק דף כ"ג שם, ומזה שפיר ילפינן גם אבנו סכינא ומשאו